

॥ ॐ ॥

ભૂલને ભૂલ સમજાએ

જીવનના દરેક ક્ષેત્રને વધુમાં વધુ અવલોકીને વર્તવું જોઈએ. આપણા બચાવ માટે અન્યોની ભૂલ કાઢતાં રહીશું તો સફળ નહીં થઈ શકીએ. આપણી ‘ભૂલ’ આપણને ‘ભૂલ’ સમજાય એટલા તો આપણે કુશળ થવું જ જોઈશે. અથવા આપણે એટલા ઉદાર તો થવું જ પડશે કે જેથી આપણી ‘ભૂલ’ બતાવવાની હિંમત આપણા શ્રદ્ધેય કરી શકે. કદાચ બીજી બાબતમાં ઉદાર નહીં હોઈએ તો બહુ નુકસાન નહીં થાય, પણ ભૂલને સુધારી-સાંભળી લેવાની ઉદારતા નહીં હોય તો ઘણી મોટી ખોટ જશે. પોતાની ભૂલો છાવરવાની આદત પડે ત્યાર પહેલાં ચેતીએ! જેથી ભૂલોના ડુંગરો ન ખડકાય! અસ્તુ.

ગુપ્ત સંતપણું

સાચા સંતો આપણી નજીકમાં જ રહેતા હોય પણ તેમની સરળતા અને સાદાઈના કારણે તેમનું સંતપણું ગુપ્ત હોય અને તેથી સામાન્ય જનસમાજ ભલે તેમને ઓળખી શકતો ન હોય પણ તેવા ગુપ્ત સંતોને તેમના ગુપ્ત સ્થાનમાંથી (સ્થાન નજીક હોવા છતાં તે સ્થાનને ન જાણતા હોવાના કારણે તે સ્થાનને અહીં ‘ગુપ્ત સ્થાન’ કહ્યું છે) જો ધારે તો લેખકો, પત્રકારો અને જાણકારો વગેરે તેમનો પરિચય આપીને સમાજને મદદગાર થઈ શકે. આત્મમંથન કરવું અને અંતર્મુખ થવું એ પણ સાચા સંતોને શોધવા-મળવા બરાબર છે. કદાચ બીજું કંઈ ન કરી શકીએ અને ફક્ત આટલું કબીરજીના કહ્યા મુજબ કરીએ કે, “કર સાહેબ કી બંદગી ઔર ભૂખે કો અન્ન દે.” તોપણ ઘણું છે. અસ્તુ.

સંતોને હાની-લાભ નથી

સંતપણું એ કંઈ આરોપિત વસ્તુ નથી. સંતપણું એ તો એક જીવનશૈલી છે. ‘સ’ અને ‘અંત’ એટલે જેની મિથ્યા સમજણનો સારી રીતે અંત આવી ગયો છે તે. આપણે સંતને ઓળખીએ કે ના ઓળખીએ તેથી તેમને કંઈ હાની-લાભ નથી.

આંબા જેવા થઈએ

આંબાને ફળ આવે ત્યારે તે નીચે નમે છે કે જેથી તેનાં મીઠાં-મધુરાં ફળો સૌ ખાઈ શકે પણ તાડને ફળ આવે છે ત્યારે તે ખૂબ ઊંચો વધી જાય છે. આંબા જેવા પરોપકારી પુરુષો પાસે ખૂબ સંપત્તિ આવે છે ત્યારે તે ખૂબ નમ્ર બને છે, સૌને તેનો લાભ આપે છે અને તાડ જેવી અહંકારી વ્યક્તિઓ પાસે સંપત્તિનો વધારો થાય છે ત્યારે તેઓ સૌ પાસે પોતાનું જ ધાર્યું કરાવવાનાં છટકાં ગોઠવતા હોય છે.

સૂક્ષ્મ અહંકાર ઓળખી શકીએ તે માટે ગુરુ-સંતોનાં ચરણમાં જવાનું છે આપણા અહંકારને પોષણ આપવા માટે નહીં. આ વાત કદી ન ભૂલીએ.

બુદ્ધિના બૂંઠા ન થઈએ

સુખદુઃખની આપણી વ્યાખ્યા પણ કેટલી દીન-હીન થઈ ગઈ છે! ઈન્જેક્શનની સોયોના ગોદા અને તેજાબી દવાઓના રગડા ખાઈ-પીને તથા વાઢકાપ દ્વારા અંગભંગ કરાવીને આપણે આપણને સુખી સમજીએ છીએ અને ડુંગળી અને રોટલો ખાઈને નિસર્ગમય ઝૂંપડીઓમાં રહેનાર અલમસ્ત નિજાનંદી અપરિગ્રહીઓને આપણે દુઃખી સમજીએ છીએ! અને તેથી તેવા સુખીઓને પણ “તમે દુઃખી છો” એવું ભાન કરાવવાનું બીડું ઝડપીને આપણે ગૌરવ અનુભવીએ છીએ કે આજે મેં મહાન પરોપકારનું કામ કર્યું. આમ કરીને તેઓને સુખી કર્યા કે દુઃખી કર્યા એટલું પણ આપણને ભાન નથી રહેતું, એટલા તો આપણે બુદ્ધિના બુદ્ધ થઈ ગયા છીએ.

સાચું સુખ અનંત પ્રકારની ભૌતિક સામગ્રીમાં નથી પણ સંતોષમાં છે. પણ આપણી કમબખ્તી તો એ છે કે, “સંતોષમાં સુખ છે” એમ કહેનારાની ગણતરી હાલમાં પાખંડીઓમાં, પેટભરાઓમાં અને પ્રમાદીઓમાં થવા લાગી છે. આવી ઉન્નતિ ક્યાં લઈ જઈને પટકશે તે ભગવાન જાણે, કે પછી “પેટ ચોળીને પીડ ઊભી કરનાર”નું ભગવાન પણ કાંઈ જ શા માટે જાણે?

હરામચસકો

અત્યારે તો સૌ કહે એથી જુદું કહેનારાની હોડ લાગી ગઈ છે. સૌએ કહી 'હા' ત્યાં મેં કહી 'ના' અને સૌએ કહી 'ના' ત્યાં મેં કહી 'હા' એવું કરીને મેદાન મારી જવાનો હરામચસકો ઘણાંને લાગી ગયો છે.

આપણે એ ન ભૂલીએ કે મૂલ્યો બદલાયેલા કાળમાં આપણે કામ કરવાનું છે અને તેથી પ્રશંસાની જગ્યાએ પથ્થર, જશની જગ્યાએ જૂતિયાં અને માળા ની જગ્યાએ માર ખાવા માટે તૈયાર રહીને એક એક ડગલું આગળ ભરવાનું છે.

સંત ઈસુએ પોતાને મોતને ઘાટ ઉતારનારાઓ માટે પણ કહ્યું હતું કે, હે ભગવાન! તેમને તું માફ કરજે, કારણ કે તેમને ખબર નથી કે તેઓ શું કરી રહ્યા છે? મોક્ષેચ્છુએ આવું કહી શકવાની તૈયાર રાખવી પડશે.

થપ્પડ મારીને સંભાળી લે છે

જીવનમાં એવા કટુ પ્રસંગો પણ આવે છે કે તેથી આપણને એમ થાય કે, 'જન્મ પહેલાં દૂધની રચના' અને 'દાંત આપ્યા છે તો ચાવણું આપશે જ' વગેરે ઉક્તિઓ ખોટી છે. અત્યારે આપણી સંભાળ લેનાર કોઈ જ નથી. પણ એ ઓછી સમજણ છે. મનનું ધાર્યું થાય અને ભાવતું મળે તો જ સંભાળ લેનાર કોઈ છે એમ આપણે માનીએ છીએ. પણ ક્યારેક આપણને થપ્પડ મારીને કે ક્યારેક કડવું ભોજન કરાવીનેય સંભાળ જ લેવાતી હોય છે. પણ આપણે ઈન્દ્રિયોની મર્યાદામાં રહીને જ વિચારી શકીએ છીએ અને તેથી ગહનતમ રહસ્યોનું સમાધાન નથી પામી શકતા.

ભાંડણ વેડા

આપણે તો જીવનના દરેક ક્ષેત્રમાં આપણા અધિકાર કરતાં કાંઈક વધુ જ ઈચ્છીએ છીએ અને પછી, અનધિકાર ચેષ્ટામાં નિરાશ થતાં કેટલાયને ભાંડી નાખીએ છીએ. પછી દીવાની દાઝે કોડિયાને બટકાં ભરીએ છીએ. મોચીની દાઝે કાંટામાં ચાલીએ છીએ! એથી શું વળે? એથી તો આપણા દાંતમાં કાંકરી અને પગમાં કાંટા જ ભરાય છે. એટલે ફરી પાછી પણ એ જ આડોડાઈ? દાંતમાં અને પગમાં

ભરાયેલા કાંકરા અને કાંટા મફત કઢાવવા ઈચ્છીએ છીએ! અને એમાં નિરાશ થતાં પાછા ફરીને આપણા ભાંડણવેડા શરૂ થઈ જાય છે. આમ જિંદગી આખી અન્યોને ભાંડવાનું જ ચક્કર ચાલે છે. આપણે અન્યોને ભાંડીએ છીએ તો અન્યો પણ આપણને ભાંડશે તેની તો આપણને સ્વપ્નેય કલ્પના નથી આવતી. શું આપણે એકલા જ સતયુગના સિદ્ધ પુરુષ?

પાખંડનો પરપોટો

અનંતરૂપે, રંગે અને આકાર-પ્રકારે અનધિકાર ચેષ્ટા આપણા રૂંવાડે રૂંવાડે વ્યાપી ગઈ છે. આપણે જાણે એના વ્યસની થઈ ગયા છીએ. સાવ અજ્ઞાની હોવા છતાંય પૂર્ણ જ્ઞાની હોવાનો ડોળ કરવામાં થોડો સમય તો મોજ આવે છે, પણ જ્યારે પાખંડનો પરપોટો ફૂટે ત્યારે બૂરા હાલ થઈ જાય છે. પાખંડનો પરપોટો વહેલો કે મોડો ફૂટ્યા વિના રહેતો નથી. પરમાત્માની કૃપાથી સાચી સમજણને પ્રાપ્ત કરીને અનધિકાર ચેષ્ટાના હરામચસકામાંથી છૂટીએ.

દુઃખમાં તપની ભાવના

શક્ય તેટલા તમામ ઉપાયો કરવા છતાં જો દુઃખ ન જાય, બધી જ પથીઓની અજમાયશ કરવા છતાંય જો સુખ પ્રાપ્ત ન થાય, તો ત્યાં પ્રભુપથી-ગુરુપથી અજમાવવી જોઈએ. ગુરુપથી એટલે સાચી સમજ. પ્રથમ તો એમ વિચારવું જોઈએ કે સુખ ગયું તેમ મુદત પૂરી થતાં દુઃખ પણ જવાનું જ અને જો દુઃખ જવાનું નામ ન લે, તો એ દુઃખમાં તપની ભાવના રાખીને સહન કરી લેવું જોઈએ. મનુષ્ય સવારમાં ઊઠીને શીર્ષાસન કરે છે કે દોડીને કાંકરિયા તળાવની ફરતે બે ચક્કર લગાવે છે ત્યારે કેટલું કષ્ટ પડે છે? પણ એ કષ્ટ એટલે નથી લાગતું કે તેમાં વ્યાયામની ભાવના છે, તેમ જો દુઃખ કાયમી થઈ જાય તોપણ “તપ કરી રહ્યા છીએ” એવી ભાવના કરી

નાખવી જોઈએ. જો દુઃખમાં તપની ભાવના કરીએ તો દુઃખ ભલે જાય નહીં પણ તે વિરાટ રૂપ તો ધારણ ન જ કરે. “મારું દુઃખ જતું નથી, મારું દર્દ મટતું નથી; હાય મા... વોય બાપ... હવે મારું શું થશે?” એમ કહીને નિઃસાસા જ નાખ્યા કરીએ, તો તેથી તો આપણાં દુઃખ-દર્દ વધી જાય અને આપણાં આપ્તજનો દુઃખી થાય અને દ્વેષીજનો ખુશ થાય.

ઉપર પ્રમાણે કરવું સહેલું નથી, પણ કર્યા વગર છૂટકો નથી. જેટલું કરી શકીશું એટલી રાહત રહેશે, અને નહીં કરી શકીએ તેટલી બળતરા વધશે. બીજો કોઈ સચોટ ઉપાય જડે નહીં ત્યાં સુધી તો કમસે કમ આ ઉપાય જરૂર અજમાવીએ.

(પ.પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજી રચિત “કડવું અમૃત”માંથી સાભાર)